

جاذبه‌های نماز و نقش سازنده‌ی آن در زندگی

حسین جلالی نوبری^۱، اکبر ساجدی^۲

^۱استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

^۲دانشیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

نویسنده مسئول:

اکبر ساجدی

akbarsajedi@gmail.com

چکیده

نماز به عنوان عبادتی تاثیرگذار در روح و روان انسان، جاذبه فراوانی برای انسان حقیقت جو دارد. تاثیرگذاری و جذب نماز به خاطر ماهیتی است که در اجزا و شرایط آن تعبیه شده است. سادگی و آسان بودن ارتباط با خدا، صفا بخشی به روح و جان، وقت شناسی، نظم و انضباط، طهارت و پاکیزگی، اتحاد و همبستگی و ... از پیامدها و پیام‌های تاثیرگذار نماز است. در این میان توجه به برخی از رویدادهای تاریخی صدر اسلام، در قالب نمازهای آغازین پیامبر و اصحاب در ملا عام آن روز، شگفتی و اعجاب تحسین برانگیزی را در مخاطب حقیقت‌گرا ایجاد کرده است. از این رو می‌توان بر این نتیجه پافشاری نمود که نماز برای تازه مسلمانان بسیار جاذبه داشته و عاملی برای تغییر دین و رویکرد به حقیقت شمرده شده است.

کلمات کلیدی: نماز، جاذبه‌های نماز، آثار تربیتی نماز، زندگی.

مقدمه

نماز، ساده‌ترین راه ارتباط با خدا و نیایشی آسان و بی‌تکلف است. نماز مثل نه‌ری پاکیزه است که انسان خود را هر روز پنج بار در آن می‌شوید و با آن روح و جان خود را صفا می‌دهد.

نمی‌توان صدای زیبا و دل‌نواز مؤذن را از زیبایی‌های نماز نشمرد. نظم و وقت‌شناسی نماز هم از جاذبه‌های نماز است. طهارت و پاکیزگی بدن و لباس، اتحاد و همبستگی، یک‌رنگی صفوف نماز جماعت، نماز خواندن رو به یک قبله و ... همگی زیبایی وصف ناپذیری به نماز داده است.

قرائت حمد و سوره با صدای دل‌نشین و زیبا می‌تواند هر شنونده‌ای را از لذت آیات قرآن به شور شَعَف وادارد. اذکار و اورادی چون «ایک نعبد و ایک نستعین» بی‌پرده با یار سخن گفتن است.

رکوع، تجلی دل‌دادگی به اوست و سجده فنای فی الله است.

سلام، عرض تحیتی است به فرشتگان و انبیا.

در تعقیبات نیز می‌خواهی دل نکنند و سیر نشدند را از مناجات ابراز کنی.

بی‌شک زیبایی و جذابیت اولین نمازی که در تاریخ توسط پیامبر و حضرت علی و خدیجه سلام الله علیهم اجمعین برگزار شده فراموش نشدنی است.

انسان‌ها با تمام ویژگی‌های مختلفی که دارند، نقاط مشترکی نیز در وجودشان یافت می‌شود. حس پرستش و اظهار نیاز به یک مبدأ متعالی در درون هر انسانی شعله‌ور است. هر انسانی از صمیم وجود خویش می‌داند که باید خدایی را پرستید و در مقابل او کرنش نمود.

مشرکین و کفار مکه به شهادت قرآن به خدا اعتقاد داشتند، و بت‌پرستی را به عنوان تقرب به خدای آسمانی انجام می‌دادند! قرآن درباره ایشان می‌فرماید:

وَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ ۚ
و آن‌ها که غیر خدا را اولیای خود قرار دادند، (دلایلشان این بود که: این‌ها را نمی‌پرستیم مگر به خاطر این که ما را به خداوند نزدیک کنند.

طبق اعتقاد آن‌ها، ذات پاک خدا بزرگ‌تر از آن است که مستقیماً مورد عبادت واقع شود، بنابراین بایستی به کسانی رو آورد که تدبیر و ربوبیت عالم از سوی خدا به آن‌ها واگذار شده است، و آن‌ها را باید واسطه خود و خدا قرار داد!!

قرآن در اولین سوره‌اش یعنی سوره حمد بر این نکته تأکید می‌کند که انسان بدون هیچ واسطه‌ای می‌تواند با خدای خود تماس بگیرد، با او سخن بگوید، راز و نیاز کند و حاجت بطلبد. نه تنها در سوره حمد، در جاهای دیگری از قرآن نیز به ساده بودن این ارتباط اشاره شده است:

وَ إِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۚ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي ۚ
و هنگامی که بندگان من، از تو درباره من سؤال کنند، (بگو: من نزدیکم؛ دعای دعا کننده را به هنگامی که مرا می‌خواند، پاسخ می‌گویم، پس باید دعوت مرا بپذیرند، و

راه آسان ارتباط با خدا بیشتر از هر دین و آیین دیگری، در دین مبین اسلام ظهور و بروز یافته است. خداوند متعال با تشریح یکی از زیباترین راه‌های ارتباط، بندگانش را گرمی داشته و لطف و مرحمتش را نصبی‌شان ساخته است.

آری «نماز» همان پل ارتباطی بین انسان و خداست. همان که به راحتی برای هر انسان در هر جا و مکانی میسر است و با آن می‌تواند به ملکوت آسمان‌ها پرواز کند.

۱. سوره زمر، آیه ۳.

۲. سوره بقره، آیه ۱۸۶.

نماز، ساده‌ترین راه ارتباط

برای این که به دیدن شخصیت و مقامی بروی، لازم است وقت قبلی بگیری. روی در اتاق مدیران جمله «لطفا بدون هماهنگی وارد نشوید» معرف حضور همه است. البته اگر مدیر مزبور شخصیت بسیار بالایی داشته باشد، شاید برای رسیدن به دفترش هزاران زحمت و رنج را به جان بخری و بعد بگویند: «آقای مدیر جلسه تشریف دارند». بعد از اتمام جلسه نیز آقای مدیر از در عقبی دفتر بیرون می‌رود تا با انبوه مراجعان مواجه نشود!!

سخنم را از جای چندان خوبی آغاز نکردم. کاش از همان ابتدا به سراغ دری می‌رفتم که دیگر نیازی به این مکافات نداشت. وقت قبلی نمی‌خواست. ساعت‌ها انتظار لازم نداشت. انبوه مراجعان هم مشکلی ایجاد نمی‌کرد؛ «يا مَنْ لَا يَسْغَلُهُ إِلْحاحُ الْمُلِحِّينَ»^۳؛ ای کسی که اصرار کنندگان او را مشغول نمی‌کنند.

راه ارتباط با خدا نزدیک‌تر از آن است که فکرش را می‌کنی. امام سجاد علیه السلام در مناجاتشان که به دعای ابو حمزه معروف است به پیشگاه الهی عرضه می‌دارد:

وَأَنَّ الرَّاحِلَ إِلَيْكَ قَرِيبُ الْمَسَافَةِ، وَ أَنَّكَ لَا تَخْتَجِبُ عَنْ خَلْقِكَ إِلَّا أَنْ تَخْتَجِبَهُمُ الْأَعْمَالُ السَّيِّئَةُ ذُنُوبَكَ.^۴

و راه برای هر کسی که به سوی تو آید، نزدیک است. و همانا تو پشت حجاب نیستی، و این اعمال زشت بندگان است که حجاب میان آن‌ها و تو شده است.

نماز وقت قبلی نمی‌خواهد، تو هستی و خدا. تو رو به خدا و خدا رو به تو. وه چه سعادت! تو با او حرف می‌زنی، حمد و ثنایش می‌گویی، از این که تنها او را پرستش می‌کنی و تنها از او مدد می‌جویی و چند سخن دیگر را در قنوت و رکوع و سجودت به پیشگاهش عرضه می‌داری.

نماز، نیایشی آسان و بی‌تکلف

امروزه آیین‌ها و مسلک‌های گوناگونی وجود دارد که برای ارضای حس معنویشان به کارهای سخت و طاقت‌فرسا دست می‌زنند. ریاضت‌هایی که ما آن‌ها را غیر شرعی می‌نامیم از سوی رهبران این عرفان‌های دروغین برای حصول آرامش ترویج می‌شود. ریاضت‌ها و اعمالی چون راه رفتن روی میخ‌های آهنی و معلق و آویزان ماندن چند ساعته از پا و ... بسیاری از کارهای دیگر که عفت قلم اجازه نمی‌دهد آن‌ها نگاشته شود از اموری است که برخی از گمراهان خود را با آن به سودای آرامش و تعالی می‌رسانند. استاد فعالی که پژوهش‌های فراوانی در معرفی این عرفان‌های دروغین انجام داده است، می‌نویسد:

در بین آیین‌های هندی دو آیین «جین» و «بودا» مدعی شدند که می‌توانند انسان را از تحیر و سرگردانی نجات دهند. جینیسم مدعی است: «نجات روح از تمام آلام و دردها بدون تحمل رنج و ریاضت شدید به دست نمی‌آید». ریاضت و کشتن نفس به صورت افراطی مهمترین اصل در مکتب جین می‌باشد.^۵

این در حالی است که قرآن به آسان بودن شریعت و قانون اسلام اشاره کرده و فلسفه تشریح عبادت‌ها را طهارت و پاکی انسان‌ها معرفی می‌کند:

مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَ لَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَ لِيُنِمْ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ^۶

خدا نمی‌خواهد شمار به سختی ببندد، بلکه می‌خواهد پاکتان کند و نعمتش را بر شما تمام گرداند، تا بلکه شکرگزار باشید.

۳. الإقبال بالأعمال الحسنة، ج ۱، ص ۴۰۷.

۴. همان، ص ۱۵۸.

۵. آفتاب و سایه‌ها، ص ۴۱ - ۴۲.

۶. سوره مائده، آیه ۶.

نماز، صفای روح و جان

اگر انسان فقط تن خاکی بود، چرک آلود شدنش را می‌شد با آب زلال از بین برد. او به راحتی در نهری خود را می‌شست و چرک‌های بدنش را می‌زدود. اما انسان فقط تن خاکی نیست، بُعد دیگری نیز دارد که همان روح و جانش است. جان انسان‌ها در هر مرتبه‌ای که بوده باشند در زندگی روز مره کدورت پیدا می‌کند. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرمود:

لیغان علی قلبی و انی لاستغفر الله فی کل یوم سبعین مرة.^۷

گاهی بر دلم غباری می‌نشیند و من هر روز هفتاد بار از خدا آمرزش می‌طلبم.

طهارت روحی و روانی انسان شستشوی ویژه می‌طلبد که با روح و جانش متناسب باشد. و از آن جایی که هیچ کس مثل خالق انسان بر رمز و رازهای انسان واقف نیست، تعیین نحوه طهارت روحی و روانی هم تنها به دست اوست. اوست که انسان و دنیا را بهتر از هر کسی می‌شناسد، و متناسب بیماری‌های انسان، دارو تجویز می‌کند.

نماز همان نهری است که انسان می‌تواند به سادگی تمام، جان خود را در آن شستشو دهد و طهارت از دست رفته بازیابد. پیامبر گرامی اسلام فرمود:

منزلة الصلوات الخمس لامتی کنهر جار علی باب احدکم. فما ظن احدکم لو کان فی جسده درن ثم اغتسل فی ذلک النهر خمس مرات فی الیوم، ا کان بقی فی جسده درن؟ فکذلک و الله الصلوات الخمس لامتی.^۸

جایگاه نمازهای پنج‌گانه برای امت من به سان نهری است که بر در خانه یکی از شما جاری است. یک نفر از شما چه گمانی دارد که اگر در بدنش چرکی بوده باشد و در آن نهر خود را هر روز پنج بار بشوید، آیا در بدنش چرک و آلودگی باقی می‌ماند؟ پس به خدا قسم که نمازهای پنج‌گانه نیز برای امت من این گونه است.

نماز به سان نهری است که از جلوی خانه ما می‌گذرد. هر روز پنج بار شستشو برای روح و جان لازم و کافی است. دیگر چه کدورتی می‌تواند بعد از پنج مرتبه شستشو آن هم در فواصل زمانی معین باقی بماند؟

نهر زلال نماز جلوی خانه توست. از پیش آماده شده و نیازی به آماده‌سازی نیست، خیلی راحت می‌توان از آن بهره برد. کافی است هنگامی که نوای اذان را شنیدی تنها به مدت چند دقیقه از کار و فعالیت روزمره دست بکشی و خود را به نزدیکترین مسجد و نمازخانه رسانی، آن موقع است که جان خود را با آب زلال نماز پاکیزه ساخته‌ای و آماده از سرگیری فعالیت‌های روزمره شده‌ای.

خوشا آن لحظه‌های کودکیم! چه صفا و طهارتی داشتم. صفحه دلم پاک پاک بود؛ نه کینه‌ای و نه کدورتی! طبق فرموده پیامبر گرامی اسلام، نماز به انسان طهارت آغازین روزهای زندگانش را ارمغان می‌کند:

إِذَا قَامَ الْعَبْدُ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَانَ هَوَاهُ وَ قَلْبُهُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْصَرَفَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمَّهُ.^۹

زمانی که بنده خدا به نماز می‌ایستد پس جان و دلش نسبت به خدای تعالی متوجه می‌شود و وقتی از نماز فارغ شد مثل روزی می‌شود که از مادر زاده بود.

اگر بار سنگین گناه جان و دلت را خسته کرده، بیا و چند لحظه‌ای با خدای خود در نماز خلوت کن، آن موقع است که احساس سبکی خواهی کرد؛ چرا که به فرموده حضرت علی علیه السلام نماز مایه غفران گناهان است:

من أتى الصلاة عارفاً بحقها غفر له.^{۱۰}

هر کس نماز گزارد در حالی که نسبت به حقیقت نماز عارف و آگاه است، گناهایش بخشیده می‌شود.

۷. مستدرک الوسائل، کتاب الصلوة، ابواب الذکر، باب ۲۲، حدیث ۱.

۸. مجمع البیان، ج ۵، ص ۳۰۸. به نقل از میزان الحکمة، واژه صلاة.

۹. بحار الأنوار، ج ۸۱، ص ۲۶۱.

۱۰. مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۸۰.

اذان و اقامه

صدای مودن از مناره مسجد می‌آید. او با صدای گرمش اعلام می‌دارد که ای مومنین از خواب و کار و هر فعالیت دیگری دست بردارید و سوی مسجد روانه شوید که وقت نماز است. دیگر خواب بس است. دمی با خدایت مناجات کن، تا روزت را با انرژی و امید بیشتری آغاز کنی. بی شک تو به این ارتباط نیازمندی.

نظم و وقت‌شناسی

از دیگر زیبایی‌های نماز این است که زمانمند است، خداوند متعال در این باره می‌فرماید:

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا^{۱۱}

همانا نماز برای مومنین واجب زمانمندی است.

نماز وقت و زمان خاصی دارد، اما نه آن گونه که موجب عادت شود. گرچه تکرار یک کار در زمان مشخصی موجب عادت است، اما خداوند متعال اوقات نماز را جوری تعیین کرده که نمازگزار از روی عادت نماز نخواند؛ چرا که طول شب و روز دائماً تفاوت کرده و اوقات نماز در هر روز با روز قبلی کمی تفاوت می‌کند. و این خود یکی از زیبایی‌های نماز است.

طهارت و پاکیزگی بدن و لباس

شرط حضور در بارگاه ربوبی طهارتی است با شکوه. باید رخسار را از غبار معصیت شست، دستان را به آب حیات بخش رساند، با مسح سر افکار پلید را از آن برون راند، و آخر سر پا را به نشانه بخشایش گناهای که به طرفش با پا رفته‌ای مسح نمود.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ^{۱۲}

ای کسانی که ایمان آوردید، زمانی که پا شدید تا نماز بگذارید، صورت‌ها و دست‌هایتان را تا آرنج‌ها بشوید. و به سرها و پاهایتان تا کعبین مسح بکشید.

چرا چنین نباشد که به پیش مولایی بی‌بدیل می‌روی! خدای خالق زمین و آسمان، و پاک‌ترین وجود. برای رفتن به پیش پاک-ترین وجود باید، طاهر شد، عطر زد، موها را شانه کرد و لباس نظیف پوشید.

اتحاد و همبستگی

نمی‌توان صحنه‌های نماز جماعت را دید و شگفت زده نشد. مخصوصاً نماز جماعت در مسجد الحرام و در خانه خدا. همه با هم به رکوع می‌روند، همه با هم بر می‌خیزند، همه در حال نیایش و همه در حال نمازند. البته شاید برای ما که بارها و بارها صحنه‌های نماز جماعت را دیده‌ایم، این اتحاد و همبستگی چندان باشکوه نباشد، اما برای کسانی که چنین عبادت‌هایی ندارند، به یقین باشکوه و زیباست.

یک‌رنگی صفوف نماز جماعت

اسلام انسان‌ها را به مانند دندانهای شانه می‌داند:

قال رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم: النَّاسُ كَأَسْنَانِ الْمُشْطِ سِوَاءٍ^{۱۳}

پیامبر گرامی اسلام صلى الله عليه و آله و سلم فرمودند: مردم به مانند دندانهای شانه با هم برابر هستند.

این نگرش در صف‌های نماز جماعت کاملاً هویداست. کسی که کنار تو در نماز جماعت ایستاده، شاید به لحاظ موقعیت اجتماعی و وضع مادی با تو یکسان نیست، اما هر که هست، تو با او در کنار هم ایستاده‌اید تا با هم خدا را عبادت کنید و شما در این پرستش یکسان هستید، و این یکی دیگر از زیبایی‌های نماز است.

^{۱۱}. سوره نساء، آیه ۱۰۳.

^{۱۲}. سوره مانده، آیه ۶.

^{۱۳}. من لا يحضره الفقيه، ج ۴، ص ۳۷۹.

رو به یک قبله

از جمله چیزهایی که مایه اتحاد و همبستگی مسلمانان است، قبله واحد می‌باشد. هر کس با هر نژاد و زبانی در هر قوم و قبیله و شهر و روستایی که زندگی می‌کند، هنگام نماز رویش را به سمت قبله و خانه خدا متوجه می‌سازد و یکی دیگر از زیبایی‌ها و عوامل جذابیت نماز را به منصفه ظهور می‌رساند.

قرائت

از دیگر زیبایی‌های نماز، بخش قرائت حمد و سوره است. اگر کسی حمد و سوره نماز را با صوت و لحن زیبای عربی و با رعایت قواعد تجوید قرائت کند، یقیناً بر جذابیت نمازش افزوده است. دعوت به زیبا خواندن آیات قرآن هم در خود آیات الهی بیان شده و هم به عنوان یک سنت زیبا مورد تاکید معصومین علیهم السلام بوده است. قرآن به مومنین دستور می‌دهد که آیات الهی را با ترتیل بخوانند:

وَرَتَّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِیْلًا^{۱۴}

و قرآن را با ترتیل قرائت کن.

آن گونه که علمای فن گفته اند، «ترتیل» به معنای شمرده شمرده خواندن است، جوری که معنای آیات نیز درک شود. آیت الله قرشی در قاموس چنین آورده است:

«ترتیل» یعنی با دقت خواندن و ادا کردن کلمات و تانی در آن‌هاست. و این قهرا دقت در معانی را در بر خواهد داشت. بنابراین معنای آیه این است: «هنگام خواندن آیات قرآن، آن‌ها را با تأنی و دقت بخوان و معانی آن را نیز در نظیر بیاور».^{۱۵} درباره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه معصومین علیهم السلام موارد زیادی نقل شده که قرآن را با صوت زیبایی قرائت می‌کردند جوری که هر کس با شنیدنش در جایش می‌خکوب می‌شد و با شوق و شور به آن گوش فرا می‌داد:

چه خوش است صوت قرآن ز تو دلربا شنیدن به رَخت نظاره کردن سخن خدا شنیدن

پس یکی از زیبایی‌های نماز می‌تواند داشته باشد، قرائت زیبای حمد و سوره و اذکار و ادعیه آن است. از این رو می‌طلبید مومنین نسبت به صحت و زیبا سازی قرائت خود بیش از پیش تلاش کنند، تا علاوه بر اجر و ثواب، به عنوان مبلغ دین اسلام بوده باشند. این واقعیت را باید بپذیریم که برادران اهل سنت در عربستان و مصر نسبت به این امر جدیت زیادی داشته و از این جهت جذابیت نماز ایشان بر کسی پوشیده نیست.

ایاک نعبد و ایاک نستعین

از اول تکبره الاحرام و بسم الله و حمد و ثنای الهی که شروع می‌کنی، ضمیرها را به صورت غایب می‌آوری. همه صحبت از اوست. گویی پرده‌ای میان تو و خدا وجود دارد که تو را از دیدن جمال یار محروم ساخته است. ولی جملات را که کمی ادامه می‌دهی و محبت و مالکیت خدا را که بازگو می‌کنی، پرده‌ها کنار می‌روند و تو جمال یار را زیارت می‌کنی، از این روست که از غیاب به حضور التفات کرده و ضمیرها را از این بعد به صورت خطاب می‌آوری. دیگر خدا را «او» خطاب نمی‌کنی، سخن از «تو» است؛ فقط تو را می‌پرستیم و فقط از تو مدد می‌جوئیم، ...

رکوع

در رکوع برای خدا خم می‌شوی، و می‌گویی:

سبحان ربی العظیم و بحمده.

پاک و منزّه است پروردگار بزرگ من.

در آن حالت گردنت را در پیشگاه مولا راست می‌کنی، تا به او بگویی: «در راه تو حتی حاضر گردنم را قطع کنند، ولی من از دین و ایمان و عشقی که به تو دارم دست بر نمی‌دارم».

^{۱۴}. سوره مزمل، آیه ۴.

^{۱۵}. قاموس قرآن، ج ۳، ص ۵۳.

سجده فَنای فی الله

نماز یعنی زیر پا گذاشتن تکبر و خودپرستی، نماز یعنی محو شدن در جمال بار، و این معنی به شکل بسیار زیبایی در سجده تحقق پیدا می‌کند. پیشانی، شریف‌ترین عضو بدن را به خاک می‌گذاری و می‌گویی:

سبحان ربی الاعلی و بحمدہ.

پاک و منزه است پروردگار بزرگوار من.

امام صادق علیه السلام نزدیک ترین حالت بنده را به خدا در سجده معرفی کرده است:

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ وَ هُوَ سَاجِدٌ.^{۱۶}

نزدیکترین حالت بنده به خدا زمانی است که او در حال سجده قرار دارد.

در روایت وارد شده که رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم در سجده‌شان این ذکر شریف را می‌خواندند:

سَجَدَ لَكَ سَوَادِي وَ خِيَالِي وَ آمَنَ بَكَ فُؤَادِي، هَذِهِ يَدَايَ بِمَا جَنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِي، يَا عَظِيمُ تُرْجِي لِكُلِّ عَظِيمٍ، اغْفِرْ لِي ذَنْبِي الْعَظِيمَ، فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الْعَظِيمَ إِلَّا الْعَظِيمُ.^{۱۷}

از اعماق وجودم تو را سجده می‌کنم و از قلب و دلم به تو ایمان آورده‌ام، این‌ها دو دست‌انم هستند که با آن بر خود ظلم ستم کردم، ای بزرگی که به امر بزرگی مورد امید هستی، پس گناه بزرگ مرا ببخش که گناه بزرگ را غیر از خدای بزرگ نمی‌آمرد.

سلام

آخرین قسمت نماز سلام است، سلام به انبیا و اولیا. تو در آخرین قسمت‌های نماز از محضر خدا به محضر اولیای الهی می‌رسی. در آن لحظه‌های ناب خود را در محضر پیامبر گرامی اسلام بدان و بگو: «السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ» و باز انبیای الهی و فرشتگان مقرب درگاهش را در نظر بباور و بگو: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ»^{۱۸} چه زیباست که نمازت را با درود و سلام به انبیا و اولیا و فرشتگان مقرب درگاه الهی به پایان می‌رسانی.

تعقیبات

نباید بعد از سلام، نماز و ارتباط با خدا را تمام شده تلقی کرد. بهتر است انسان در حد امکان تعقیبات نماز را هم انجام دهد. مهمترین تعقیبات ذکر تسبیحات حضرت زهرا سلام الله علیها است. تعقیبات دیگری نیز وجود دارد که بحمد الله مومنین به آن‌ها پایبند هستند. دعای بعد از نماز و طلب حوائج برای دوستان و آشنایان و ذکر فاتحه برای اموات و درگذشتگان از دیگر زیبایی‌های نماز می‌باشد.

زیبایی و جذابیت اولین نماز

بدون شک نماز پیامبر با حضور مامومینی چون حضرت علی و حضرت خدیجه از باشکوه‌ترین نمازهای تاریخی بوده است. بسیاری از دانشمندان و تاریخ‌نویسان این نمازگزاری را چنین نقل کرده‌اند:

عقیف کندی گوید: در روزگار جاهلیت وارد مکه شدم و میزبانم عباس بن عبدالمطلب بود، و ما دو نفر اطراف کعبه بودیم ناگهان دیدیم مردی آمد، در برابر کعبه ایستاد و سپس پسری را دیدم که آمد در طرف راست او ایستاد، چیزی نگذشت زنی را دیدم که آمد و پشت سر آن‌ها قرار گرفت، و من مشاهده کردم که این دو نفر به پیروی از آن مرد، رکوع و سجود می‌نمودند. این منظره بی‌سابقه حس کنجکاوی مرا تحریک کرد که جریان را از عباس بپرسم، او گفت:

آن مرد محمد بن عبدالله است، و آن پسر برادرزاده او، و زنی که پشت آن‌ها است، همسر محمد است. سپس گفت: برادرزاده‌ام می‌گوید: «روزی فرا خواهد رسید که خزانه‌های کسری و قیصر را در اختیار خواهد داشت». ولی به خدا سوگند روی زمین جز همین سه نفر کسی پیرو این آیین نیست.

سپس راوی (عقیف کندی) گوید: آرزو می‌کنم که ای کاش من چهارمین نفر آن‌ها بودم.^{۱۹}

^{۱۶}. ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ص ۳۴.

^{۱۷}. الإقبال بالأعمال الحسنة، ج ۳، ص ۳۲۶.

^{۱۸}. المحجة البيضاء، ج ۱، ص ۳۹۳.

^{۱۹}. فراهایی از تاریخ پیامبر اسلام، ص ۹۷ - ۹۸.

نماز جمعه بر روی کشتی

شاید تعجب کنید که اگر بشنوید نماز جمعه را روی کشتی بخوانند. اگر به جریان زیر که سید قطب^{۲۰} آن را تعریف کرده، نظری بیافکنید، نه تنها تعجب نمی‌کنید، اثر بزرگ نماز را بر دیگران نیز خواهید دید. جریان زیر برای سید قطب در مسیر اسکندریه نیویورک اتفاق افتاده است. او می‌گوید:

حدود پانزده سال پیش، من با چند مسلمان دیگر با یک کشتی مصری از روی اقیانوس اطلس به نیویورک می‌رفتیم. مسافران کشتی ۱۲۰ نفر بودند. روز جمعه بود و به فکر افتادیم که در همان جا نماز جمعه برپا کنیم، تا علاوه بر ادای این عبادت بزرگ، شکوه و عظمت اسلام را هم به نمایش بگذاریم.

بعد از کسب اجازه از ناخدای کشتی، ما مراسم نماز جمعه را برپا کردیم. منظره بسیار زیبایی بود؛ تعدادی مسلمان، سفید پوست و سیاه پوست، با آراستگی جذابی، صف نماز جماعت را تشکیل دادند، و بدون این که اجباری در کار باشد، رو به سمت قبله نشستند. سید قطب می‌گوید: من خطبه نماز را خواندم و ضمن آن آیاتی از قرآن کریم را نیز تلاوت کردم. آهنگ زیبا و دل‌نشین سوره‌هایی که در خطبه تلاوت شد، فضای آرام کشتی را به فضایی معنوی و دل‌پذیر تبدیل کرد، تا جایی که سایر مسافران را هم به تماشای انجام مراسم کشاند.

بعد از اتمام مراسم افراد زیادی پیش ما آمدند و این عبادت بزرگ را به ما تبریک گفتند. یکی از آن افراد زن جوانی بود که بعداً فهمیدم مسیحی است.

زن جوان که سخت تحت تأثیر حماسه شکوهمند نماز و آهنگ دل‌نواز قرآن قرار گرفته بود، در حالی که اشک شوق در چشم داشت، با زبان انگلیسی و با حالت تواضع و دلدادگی خاصی می‌گفت: «گرچه من حتی یک کلمه از سخنان شما را نفهمیدم، اما خوب احساس می‌کردم که بعضی از جمله‌ها و کلمه‌ها آهنگ عجیب و زیبایی دارد، آن جملات مرا سخت تحت تأثیر سحرآمیز خود قرار داد، به گونه‌ای که فکر می‌کردم، وجود شما از روح القدس و فرشته مخصوص خدا پر شده است!»^{۲۱}

تازه مسلمانان و نماز

یقیناً شکوه و عظمت نماز برای تازه مسلمانان بیشتر از دیگران می‌باشد. از آن جایی که آن‌ها طعم تلخ بی‌دینی و بعضاً حتی سیاهی بی‌عتنی را از نزدیک تجربه کرده‌اند، نماز برایشان بسیار زیباست:

خوش‌تر آن باشد که سر دل‌بران گفته آید در حدیث دیگران^{۲۲}

مواردی که ذیلاً می‌آید از باب «مشت نمونه خروار» تقدیم حضورتان می‌گردد، باشد تا نسبت به نماز، این ارتباط زیبا بیش از پیش عشق بورزیم:

۱. تیری آنری (بازیکن فوتبال، ۲۹ ساله)

به گزارش باشگاه خبرنگاران جوان «تیری آنری» مهاجم تیم ملی فرانسه به دین اسلام گروید. این بازیکن سنگالی الاصل بوده ولی در کشور فرانسه متولد شده است. او بعد از «زیدان» دومین بازیکن مسلمان تیم فرانسه می‌باشد. وی که چند مرتبه در انگلیس شاهد نماز جماعت مسلمانان بوده است، تحت تأثیر این عبادت باشکوه قرار گرفته و به دین اسلام گرویده است. او از زیورات طلا استفاده نمی‌کند، و از مخالفان مبارزه با حجاب در فرانسه به شمار می‌رود.^{۲۳}

۲. ماشا الیلیکینا (هنرپیشه زن روسی)

«ماشا الیلیکینا» نام مشهوری در روسیه و مناطق روسی زبان است. او حدود ۲ سال پیش به عنوان یک هنرپیشه و مدل جذاب مطرح بود و شهرت و محبوبیتش با اوج گرفتن «گروه موسیقی فابریک» در روسیه به بالاترین حد رسید. ماشا همان قدر که به سرعت در دنیای مجازی شهرت و محبوبیت طلوع کرد، خیلی زود نیز از صحنه ناپدید شد. این امر نه به دلیل از دست دادن «زیبایی چهره» یا «سحر صدا»، بلکه به این دلیل بود که «ماشا مسلمان شد و لباس غفت و ایمان را بر درخشش‌های کاذب دنیوی ترجیح داد».

۲۰. سید بن قطب معروف به سید قطب، از مفسرین قرآن و صاحب تفسیر «فی ظلال القرآن» است. او در سال ۱۳۲۶ هـ. ق برابر با ۱۹۰۸ میلادی به دنیا آمد و در سال ۱۳۸۶ هـ. ق یعنی سال ۱۹۶۵ از دنیا رفت. وی از فارغ التحصیلان دانشگاه دارالعلوم مصر می‌باشد. برای اطلاعات بیشتر راجع به او و تفسیرش، ر. ک: المفسرون، ص ۵۱۲ - ۵۱۷.

۲۱. www.ramazan.persianblog.ir

۲۳. www.sharifnews.com

۲۲. مولوی.

او در اوج شهرت و در زمانی که تازه پیشنهادهای اغواکننده به سوی او رهسپار گردیده بود، حجاب و عفاف را انتخاب کرد و به بی‌عفتی و جلوه‌گری پشت پا زد.

وی که زنی تحصیل‌کرده بوده و به پنج زبان اروپایی تسلط دارد، مسلمان شدنش را «لطف خدا» می‌داند و می‌گوید: «پس از اسلام آوردن احساس خوشبختی می‌کنم». ماشا در پاسخ به این پرسش که راه اسلام آیا راهی طولانی است، می‌گوید: من دو سال است که مسلمان شده‌ام. یک روز مطلع شدم یکی از نزدیکترین دوستانم بر اثر یک حادثه به حالت کما رفته است. من نمی‌دانستم که چطور به او کمک کنم. آن روز برای اولین بار نماز خواندم و دست به دعا برداشتم و از خدای بزرگ کمک خواستم. روز بعد همان دوستم با من تماس گرفت و گفت: «در آن حالات بی‌هوشی من تو را می‌دیدم و تو خیلی زیاد به من کمک کردی» من در آن لحظه بسیار گریستم؛ زیرا برای اولین بار در زندگی‌ام بود که چیزی از خدا می‌خواستم.^{۲۴}

۳. فیفان لوم ولونی (فرزند یکی از مبلغین بزرگ مسیحی، ۳۹ ساله)

به گزارش خبرگزاری آینده روشن «فیفان لوم ولونی» فرزند یکی از بزرگترین مبلغان مسیحی و اعضای کلیسای کاتولیک فیلیپین تحت تاثیر اخلاق حسنه مسلمانان به دین مبین اسلام گرویده است.

ولونی درباره نحوه مسلمان شدنش به روزنامه الوطن گفت:

من فارغ التحصیل رشته هنرهای زیبا شاخه طراحی مد و لباس از دانشگاه فیلیپین هستم و برای کار به کشور کویت رفتم. در آن جا عبادت خالصانه مسلمانان که به ادای نماز و روزه مشغول بودند، باعث شیفتگی من نسبت به این دین شد.

پس از مدتی به عربستان برای کار طراحی لباس رفتم در آن جا کارفرمای ما درباره اسلام، وحی، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و قصه معراج برای من صحبت کرد. او در همان زمان مرا به دیدن برخی از فلیپینی‌ها که با ذکر شهادتین مسلمان شده بودند بُرد. من با آن‌ها درباره دین اسلام گفتگو کردم و پس از تعمق و تأمل بیشتری با گفتن شهادتین دعوت اسلام را لبیک گفته، نامم را به «آیه» تغییر دادم.^{۲۵}

۴. خانم تانیا پولینگ (آلمانی و ۲۲ ساله)

تانیا پولینگ از اهالی هامبورگ است چهره جوان، شاداب و سرزنده‌ای دارد که خود علت سرزندگی‌اش را «آشنایی با اسلام می‌داند. خلاصه‌ای از شرح حالش را با هم مرور می‌کنیم:

من در خانواده‌ای مرفه زندگی می‌کردم. پس از کار با دوستانم به تفریح می‌رفتم، ولی با این که همه چیز داشتم همیشه احساس پوچی و سرگردانی می‌کردم. یک روز در مرکز خرید هامبورگ مشغول گشتن بودم که زن محجبه‌ای را دیدم. من با غرور خاصی او را مسخره کردم، ولی بر خلاف انتظارم که می‌خواستم خُردش کنم، بلافاصله او از وضعیت برهنگی و پوشش نامناسب من خرده گرفت. در آن لحظه حرف‌های او را رد کردم، ولی بعداً شخصیت پر صلابتش مرا به فکر وا داشت. در آن روزها بود که به مسجد امام علی علیه السلام هامبورگ سر زدم. آن روز دیدن مردم بسیار در مسجد با ملیت‌های گوناگون و حتی آلمانی، برایم جالب توجه بود. متوجه شدم که اسلام فقط مال شرقی‌ها نیست و غربی‌های زیادی به این دین گرویده‌اند. دیدم آن‌ها در کنار هم و برای هم هستند، بر خلاف ما که اگر هم در کنار هم‌ایم برای خودمان هست نه برای دیگران!

من در آن‌ها حالت سرگردانی و احساس پوچی ندیدم و برای هر سؤال و اشکالی که طرح می‌کردم جواب قانع‌کننده‌ای شنیدم. بالاخره استدلال‌های آن‌ها مرا مسلمان کرد و اگر بخوادم مهم‌ترین عامل مسلمان شدنم را در یکی دو جمله بگویم، می‌گویم: «رابطه معنوی مسلمانان با خدا و صمیمیت بینشان از جمله نکاتی بود که مرا به اسلام مجذوب ساخت».^{۲۶}

24. www.farhangnews.ir

25. www.hawzah.net

26. www.persinfemale.com

راز و نیاز

خدایا تو بندگانی داری که با یک عنایت آن‌ها را به طرف اسلام و معنویت کشانده‌ای، نور ایمان در قلب آن‌ها تابانده‌ای. خدایا ما را در صراط مستقیم ثابت قدم فرما و از شر شیطان و نفس اماره پناهمان ده. ما را از نمازگزاران حقیقی قرار ده، و به احترام نماز حضرت امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف که بهترین و زیباترین نماز هستی است، نماز ما را هم قبول فرما. و سلام بر بهترین نماز هستی:

السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقْعُدُهُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقُومُهُ، ... السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تُصَلِّي وَ تَقْنُتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَرْكَعُ وَ تَسْجُدُ، ... السَّلَامُ عَلَيْكَ بِجَوَامِعِ السَّلَامِ.

نتیجه گیری

نماز به عنوان عبادتی تاثیرگذار در روح و روان انسان، جاذبه فراوانی برای انسان حقیقت جو دارد. تاثیرگذاری و جذب نماز به خاطر ماهیتی است که در اجزا و شرایط آن تعبیه شده است. سادگی و آسان بودن ارتباط با خدا، صفا بخشی به روح و جان، وقت شناسی، نظم و انضباط، طهارت و پاکیزگی، اتحاد و همبستگی و ... از پیامدها و پیام‌های تاثیرگذار نماز است. در این میان توجه به برخی از رویدادهای تاریخی صدر اسلام، در قالب نمازهای آغازین پیامبر و اصحاب در ملا عام آن روز، شگفتی و اعجاب تحسین برانگیزی را در مخاطب حقیقت‌گرا ایجاد کرده است. از این رو می‌توان بر این نتیجه پافشاری نمود که نماز برای تازه مسلمانان بسیار جاذبه داشته و عاملی برای تغییر دین و رویکرد به حقیقت شمرده شده است.

منابع و مراجع

کتاب

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- آفتاب و سایه‌ها؛ محمد تقی فعالی، نجم الهدی، چاپ دوم، قم، ۱۳۸۶ ه. ش.
- ۳- الإقبال بالأعمال الحسنة فیما يعمل مرة فی السنة؛ سید ابن طاووس، ۳ جلدی، بی‌جا، بی‌تا.
- ۴- بحار الانوار؛ علامه مجلسی، مؤسسه الوفاء، بیروت، ۱۴۰۴ ه. ق.
- ۵- ثواب الأعمال و عقاب الأعمال؛ شیخ صدوق، دار الشریف الرضی للنشر، چاپ دوم، قم، ۱۴۰۶ ه. ق.
- ۶- فراهایی از تاریخ پیامبر اسلام؛ جعفر سبحانی، نشر مشعر، چاپ دهم، بی‌جا، ۱۳۷۷ ه. ش.
- ۷- قاموس قرآن؛ سید علی اکبر قرشی، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۵۴ ه. ش.
- ۸- المحجة البيضاء، ملا محسن فیض کاشانی، با تصحیح علی‌اکبر غفاری، جامعه مدرسین حوزه علمیه، قم، ۱۳۸۳ ه. ق.
- ۹- مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل؛ میرزا حسین نوری، مؤسسه آل‌البتیت علیهم السلام لإحياء التراث، قم، ۱۴۰۸ ه. ق.
- ۱۰- المفسرون حیاتهم و منهجهم؛ سید محمد علی ایازی، وزارت ارشاد، تهران، ۱۴۱۴ ه. ق.
- ۱۱- من لا یحضره الفقیه؛ شیخ صدوق، جامعه مدرسین حوزه علمیه، قم، ۱۴۱۳ ه. ق.
- ۱۲- میزان الحکمة؛ محمد محمدی ری شهری، دارالحدیث، قم، ۱۴۱۶ ه. ق.

سایت‌های اینترنتی

- 13- www.ramazan.persianblog.ir
- 14- www.sharifnews.com
- 15- www.farhangnews.ir
- 16- www.hawzah.net
- 17- www.persinfemale.com